

І.Р. Трутяк

Кафедра травматології та ортопедії (зав. – проф. І.Р. Трутяк)
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

АБДОМІНАЛЬНІ УСКЛАДНЕННЯ І УСКЛАДНЕННЯ КЛІНІЧНОГО ПЕРЕБІГУ ТРАВМАТИЧНОЇ ХВОРОБИ У ПОСТТРАВМАТИЧНИХ ІЗ ЗАКРИТОЮ ТЯЖКОЮ ПОЄДНАНОЮ ТРАВМОЮ ЖИВОТА

Резюме. Проведено аналіз результатів лікування 392 постраждалих із закритою тяжкою поєднаною абдомінальною травмою (PTS>19 балів). У 58,7% пацієнтів крововтрата була понад 30% об'єму циркулюючої крові. Вибір обсягу операційних втручань проводили диференційно, залежно від тяжкості пошкодження, стану пацієнта і прогнозу травматичної хвороби. Ускладнення розподілили на дві групи: абдомінальні ускладнення і ускладнення клінічного перебігу травматичної хвороби. У 298 (76,0%) постраждалих із закритою тяжкою поєднаною абдомінальною травмою було 626 ускладнень, що становило в середньому на одного травмованого 1,6 ускладнень.
Ключові слова: закрыта тяжка поєднана абдомінальна травма, ускладнення.

Показник смертності від травм в Україні залишається стабільно високим упродовж останніх років і у 2009 році становив 106,47 на 100 тисяч населення [1]. На дорогах України щорічно гине 4-5 тисяч чоловік, а в 2013 році в дорожньо-транспортних пригодах щоденно отримували травми в середньому 102 людей, загинуло – 12. З них 66% загинуло на місці пригоди, 4% – по дорозі в лікарню і 30% – в лікарнях. Характерною рисою таких травм є їх тяжкий поєднаний характер із домінуючими пошкодженнями органів черевної порожнини і заочеревинного простору [2-4]. Летальність при поєднаній травмі з пошкодженнями органів живота становить від 23,3% до 85% [5-7]. У 66,7-77,2% постраждалих із закритою поєднаною абдомінальною травмою розвиваються ускладнення [8].

Мета дослідження: проаналізувати ускладнення травматичної хвороби у постраждалих із закритою тяжкою поєднаною абдомінальною травмою (ЗТПАТ).

Матеріал і методи. Проведено аналіз результатів лікування 392 постраждалих із ЗТПАТ (PTS>19 балів), які знаходилися на стаціонарному лікуванні у Львівській міській клінічній лікарні №8 і Київській міській клінічній лікарні швидкої медичної допомоги. 58,7% пацієнтів мали масивну крововтрату (понад 30% об'єму циркулюючої крові). У 85,7% постраждалих джерело кровотечі було у черевній порожнині. Проте, у 35,2% із них була внутрішньоплевральна кровотеча, а 16,83% мали нестабільні переломи таза типу В і С, які супроводжувалися заочеревинними гематомами. Тяжкість пошкоджень оцінювали за шкалою PTS. У 122 (30,5%) була II ступінь, у 174 (44,5%) – III ступінь і у 96 (25%) – IV ступінь тяжкості пошкодження. Вибір обсягу операційних втручань проводили диференційно, залежно від тяжкості пошкодження, стану пацієнта і прогнозу травматичної хвороби (ТХ). У постраждалих з критичним і нестабільним станом виконували

мінімальний обсяг хірургічної операції за технологією “damage control”, при пограничному стані – скорочений і при стабільному стані травмованого – повний обсяг операційних втручань.

Невідкладне операційне втручання на черевній порожнині проводили у наступній послідовності: виявлення джерела кровотечі і тимчасовий гемостаз; хірургічна пауза для інтенсивної терапії з переоцінкою стану пацієнта та вирішенням подальшої лікувальної тактики; ревізія органів черевної порожнини і виявлення всіх пошкоджень; остаточний гемостаз; хірургічна корекція усіх інших пошкоджень органів черевної порожнини; декомпресія шлунково-кишкового тракту (за показаннями); санація і дренирування черевної порожнини; завершення операції (зашивання лапаротомної рани, лапаростомія). При виконанні хірургічної операції за технологією “damage control” послідовність маніпуляцій змінювалась. Ускладнення в післяопераційному періоді були у 76,0% пацієнтів із ЗТПАТ.

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз ускладнень у постраждалих із ЗТПАТ виявив, що останні виникають в усіх періодах ТХ. Ці ускладнення ми розподілили на дві групи: абдомінальні ускладнення і ускладнення клінічного перебігу ТХ, тобто такі, які не пов'язані із специфікою пошкодження органів черевної порожнини.

Питома вага ускладнень залежала від кількості пошкоджених анатомо-функціональних ділянок (АФД): при пошкодженнями двох АФД – 60,6%, трьох – 90,4%, чотирьох – 76,7% і п'яти – 25%.

При пошкодженнях чотирьох і п'яти АФД спостерігали зменшення числа пацієнтів з ускладненнями, оскільки ряд травмованих померло в перші години після травми. Отже, виявлена обернено пропорційна залежність: чим тяжча травма, тим менша питома вага

ускладнень ЗТПАТ, тому що більша летальність в перші години після травми.

Серед абдомінальних специфічних ускладнень ЗТПАТ у перші дві доби після травми спостерігали рецидив кровотечі (1,0%) і синдром абдомінальної компресії (5,1%). Застосування технології “damage control” дозволило зменшити летальність в гострому періоді ТХ і зменшити питому вагу рецидивів абдомінальних кровотеч, проте специфічним ускладненням цієї технології було підвищення тиску у черевній порожнині.

Застосування етапного хірургічного лікування дозволило уникнути евентерації кишок і зменшити неспроможність швів порожнистих органів та розвиток перитоніту до 0,5% у другому періоді ТХ. Невеликий відсоток внутрішньочеревних абсцесів (2,0%) у цьому періоді ТХ пояснюємо тим, що під час програмованої релапаротомії за технологією “damage control” у хірургів є більше можливостей для ретельного гемостазу, накладання герметичних швів на порожнисті органи, створення локального депо антибіотиків, санації і оптимального дренивання черевної порожнини. Інфікування післяопераційної рани розвилось у 3,6% травмованих. Підвищений ризик інфекційних ускладнень був у спленектомованих пацієнтів. Так, 8 із 14 пацієнтів із нагноєннями післяопераційної рани перенесли спленектомію.

Особливістю клінічного перебігу травматичного панкреатиту (2,1% постраждалих) було те, що фаза панкреатогенної токсемії маскувалась обставинами травми, а фаза гнійно-деструкційних ускладнень наступала на 4-5-ту добу, що значно раніше, ніж це буває при нетравматичному панкреатиті. Ознакою фази гнійно-деструкційних ускладнень були виділення стеатонекрозів із бурсооментопанкреотомії.

Гострі виразки шлунково-кишкового тракту спостерігали у пацієнтів, в яких тяжкість пошкоджень за PTS була більше 34 балів. Шлунково-кишкові кровотечі із стресових виразок шлунково-кишкового тракту (3,5%) і спайкова кишкова непрохідність (2,5%) виникали як у другому так і третьому періодах ТХ. У третьому періоді ТХ у 1,5% пацієнтів утворились кишкові свищі.

Найчастішим абдомінальним ускладненням четвертого періоду ТХ були післяопераційні грижі (7,1%). На їх частоту вплинуло виконання операції за мінімальним і скороченим обсягом та специфіка закриття черевної порожнини для профілактики синдрому абдомінальної компресії.

Найбільш життєво небезпечними ускладненнями клінічного перебігу першого періоду ТХ є декомпенсований травматичний шок і неконтрольована крововтрата. Швидкий гемостаз за технологією “damage control” і реінфузія крові дозволили зменшити розвиток ДВЗ-синдрому до 2,0% і забезпечили менш тяжкий

подальший перебіг ТХ, що підтверджується зменшенням на 7,14% розвитку поліорганної недостатності.

Найчастішим ускладненням клінічного перебігу другого періоду ТХ був травматичний пульмоніт (17,35%). Це ускладнення розвивалось у всіх травмованих із контузією легень (17,35%) і особливо у тих, які мали флотуючі переломи ребер (11,73%). У двох пацієнтів розвилась тромбоемболія легеневої артерії, яка призвела до смерті. Інфекційно-запальні процеси сечовидільної системи (14,28%) пояснюємо тривалою постійною катетеризацією сечового міхура при його пошкодженнях та розривах уретри.

У третьому періоді ТХ переважали інфекційні ускладнення з боку дихальної системи, що відповідає закономірностям перебігу ТХ при поєднаній травмі. Пневмонії, які верифіковані клінічно і рентгенологічно (13,27%) були наслідком контузії легень і травматичного пульмоніту. У 2 травмованих після спленектомії післяопераційний період ускладнився лівобічною пневмонією, яка швидко прогресувала і, незважаючи на інтенсивну терапію, розвинувся сепсис з летальним наслідком.

Незначне відносне число гемотораксу, який згорнувся (1,0%), було завдяки ретельній санації плевральної порожнини, в тому числі і торакоскопично. Застосування апаратів зовнішньої фіксації при переломах таза і кінцівок дозволяло активізувати постраждалих і це зменшило відносну кількість належків (0,51%), а активна хірургічна тактика і раціональне застосування антибактерійних препаратів зменшило кількість поширених форм хірургічної інфекції, зокрема сепсису (1,0%).

У четвертому періоді ТХ основними ускладненнями були пневмонія (7,1%), травматичне виснаження (8,2%) і в'ялогранулюючі рани (7,7%). Ці ускладнення були у постраждалих із вкрай тяжкою поєднаною травмою, які поступали з тяжкістю пошкоджень за шкалою PTS більше 49 балів, перенесли від 3 до 5 операційних втручань, які мали три та більше ускладнень перебігу ТХ і які вижили у перших трьох періодах.

Отже, у 298 (76,0%) із 392 постраждалих було 626 ускладнень, що становило в середньому на одного травмованого 1,6 ускладнень.

Висновок. Застосування диференційної хірургічної тактики і сучасних технологій операційних втручань на органах черевної порожнини у постраждалих із ЗТПАТ зменшило відсоток абдомінальних ускладнень на 9,4%, а збільшення загальної кількості пацієнтів з ускладненнями ТХ на 4,9% пов'язано з тим, що вдалось зменшити загальну летальність постраждалих із ЗТПАТ на 9,5%.

Перспективи подальших досліджень. Проведення аналізу ускладнень травматичної хвороби у постраждалих із закритою тяжкою поєднаною абдомінальною травмою та травмами верхніх і нижніх кінцівок.

Список використаної літератури

1. Надання екстренної медичної допомоги травмованим в Україні. Перспективи розвитку / Г.Г. Роцін, М.О. Стрельников, Я.С. Кукуруз, В.О. Крилюк // Проблеми військової охорони здоров'я: зб. наук. праць Української військово-медичної академії. – К., 2010. – Вип. 28. – С. 50-56.
2. Надання медичної допомоги постраждалим з політравмою на догоспітальному етапі: методичні рекомендації / скл.: Г.Г. Роцін, Ю.О. Гайдаєв, О.В. Мазуренко [та ін.]. – К., 2003. – 33 с.
3. Brasel K.J. What Mechanism Justifies Abdominal Evaluation in Motor Vehicle

Crashes? / K.J. Brasel, R. Nirula // *Trauma*. – 2005. – Vol. 59, № 6. – P. 1057-1061. 4. Newgard C.D. Steering wheel deformity and serious thoracic or abdominal injury among drivers and passengers involved in motor vehicle crashes [In Process Citation] / C.D. Newgard, R.J. Lewis, J.F. Kraus // *Ann. Emerg. Med.* – 2005. – Vol. 45, № 1. – P. 43-50. 5. Багдасарова Е.А. Тактика лечения поврежденных живота при сочетанной травме: патогенетическое обоснование: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра мед. наук: спец. 14.00.27 “Хирургия” / Е.А. Багдасарова. – М., 2008. – 48 с. 6. Бокарев М.И. Лечебно-диагностическая тактика у пациентов с сочетанной травмой таза и живота: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра мед. наук: спец. 14.00.27 “Хирургия” / М.И. Бокарев. – М., 2006. – 46 с. 7. Nespoli A. I traumi addominali complessi: opzioni terapeutiche / A. Nespoli, L. Gianotti // *Ann. Ital. Chir.* – 2005. – Vol. 76, № 2. – P. 115-117. 8. Качесов В.А. Интенсивная реабилитация пострадавших с сочетанной травмой / В.А. Качесов. – М.: Издательская группа “БДЦ-ПРЕСС”, 2007. – 176 с.

АБДОМИНАЛЬНЫЕ ОСЛОЖНЕНИЯ И ОСЛОЖНЕНИЯ КЛИНИЧЕСКОГО ТЕЧЕНИЯ ТРАВМАТИЧЕСКОЙ БОЛЕЗНИ У ПОСТРАДАВШИХ С ЗАКРЫТОЙ ТЯЖЕЛОЙ СОЧЕТАННОЙ ТРАВМОЙ ЖИВОТА

Резюме. Проанализировано результаты лечения 392 пострадавших с закрытой тяжелой сочетанной абдоминальной травмой (PTS>19 баллов). У 58,7% пациентов кровопотеря была больше 30% объема циркулирующей крови. Выбор объема операционных вмешательств проводили дифференцированно в зависимости от тяжести повреждений, состояния пациента и прогноза травматической болезни. Осложнения разделили на две группы: абдоминальные осложнения и осложнения клинического течения травматической болезни. У 298 (76,0%) пострадавших с закрытой тяжелой сочетанной абдоминальной травмой было 626 осложнений, что составило в среднем на одного травмированного 1,6 осложнений.

Ключевые слова: закрытая тяжелая сочетанная абдоминальная травма, осложнения.

ABDOMINAL COMPLICATIONS AND CLINICAL COURSE COMPLICATIONS OF TRAUMATIC DISEASE IN PATIENTS WITH BLUNT SEVERE COMBINED ABDOMINAL TRAUMA

Abstract. The results of treatment of 392 patients with blunt severe combined abdominal trauma were analyzed (PTS>19). Blood loss more than 30% of circulating blood volume was found in 58,7% patients. Differential approach to the choice of surgical method depended on severity of trauma, patient's condition and prognosis of traumatic disease. Complications were divided in two groups: abdominal complications and clinical course complications. 298 (76,0%) injured patients with blunt severe combined abdominal trauma manifested 626 complications, which was on an average 1,6 complications per one patient.

Key words: blunt severe combined abdominal trauma, complications.

Lviv Danylo Halytsky National Medical University (Lviv)

Надійшла 07.04.2014 р.

Рецензент – проф. Васюк В.Л. (Чернівці)